

СТАНОВИЩЕ

От: проф. дн Венцислав Димов (СУ „Св. Климент Охридски“; Институт за изследване на изкуствата – БАН)

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 2.2 История и археология; Научна специалност „История на България“ (най-нова българска история) с дисертационен труд на тема: „Музика и общество в България (20-те – 50-те години на XX век)“

на Мария Бориславова Александрова, докторант при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Правно-исторически факултет, Катедра „История“

с научен ръководител: доц. д-р Стефан Дечев

За дисертационния текст и неговите качества

Дисертационният труд „Музика и общество в България (20-те – 50-те години на XX век)“ е с общ обем от 312 страници (научен текст – 243 страници). Използваната научна литература включва над 700 заглавия на кирилица и на латиница. Източниците съдържат архивни материали (около 200 фондови единици от ЦДА и ЦА на БАН); списък на периодични издания (вестници, списания); интернет източници (текстове и клипове в сайтове и блогове и др.).

Разработката е структурирана във въведение, четири глави и заключение.

Въведението представя обекта с преглед на голяма част от изследванията по темата и критичен обзор на източниците. Артикулирана е методологията на изследването. Аргументирани са хронологичните граници и са резюмирани съдържанията на главите в дисертацията. Формулирани са научните приноси.

Първа глава „Музиката и обществото в България през бурното следвоенно десетилетие“ поставя в историческа рамка връзката между музиката и обществото през 20-те години на XX век, извежда като съдържателни акценти обществените заведения – „средища на музиката“; медиите (грамофонът и радиото като „дяволски изобретения“ и носители на новата музика); музиката и изпълнителите (танците „от хорото до валса и тангото“, шлагерите, „звездите“ – шлагерни певци и куплетисти).

Втора глава „Музиката на 30-те“ продължава представянето на популярната музика в България като стилово-жанрово съдържание и социокултурни контексти:

„музикална София“ през десетилетието, като музика и танци, заведения и забави, медии и сцени: грамофон и радио, кинозалони, оперети и музикални театри.

Трета глава „Музика във време на война“ се фокусира върху обществените употреби на музиката през годините на Втората световна война. Акцентите отново са върху контексти, артисти и публика. Новото тук е опит за „анализ на музикалните вкусове на политзатворниците и партизаните“ преди 9. IX. 1944 г.

Четвърта глава „Музика, политика и общество от 9 септември 1944 г. до края на 50-те“ пренася социокултурните и исторически аналитични прочити на популярната музика в годините на т.нар. „народна демокрация“ и „тоталитарна диктатура“. Авторът откроява първоначалния плурализъм и по-късното репресиране на музикалните носители на западно влияние.

Заключението излага основните изводи на труда за жанровото развитие на популярната музика през разглеждания период – като репертоар: от българския фолклор и балканската ориенталска музика до модните западни танци; като контексти и публика; автори и изпълнители; между града и селото. Читателят е улеснен с обобщенията, защото всяка глава преди това е завършвала с анализ и изводи за музикалните вкусове през съответното десетилетие. Общият авторов извод е, че „като цяло през тези четири десетилетия господства един космополитизъм и еkleктизъм на музикалния вкус“.

Авторефератът (47 страници) отговаря напълно на структурата и основните моменти в дисертационния труд. Включва автосправка за научните приноси и списък на публикации по темата на дисертацията (5, от които 4 под печат в авторитетни научни списания и сборник), които покриват минималните национални изисквания.

Приноси на дисертационното изследване

Мария Александрова извежда в автосправка приносите на своя труд в десет абзаца. Приемам така формулираните приноси, които обобщавам в три групи: 1). Плътно описание на богато разнообразие от репертоари, при което музикални и танцови развлекателни жанрове са анализирани през история на културен обмен и потребление, като обществени явления през период от четири десетилетия. Обектът, изследван като процес, е разгледан основно през шлагерите като репертоар на „звездите“, тематика на текстовете и музикални специфики, обществени нужди и

очаквания на масовата аудитория; 2). Емпиричните бази на дисертацията са комплекс от богати, разнообразни и до голяма степен неизследвани извори: материали за музиката, статии и реклами на страниците на вестници и списания от периода; архивни документи от научните архиви на БАН, ЦДА, Окръжни държавни архиви; грамофонни плочи, каталози и дискографии от фоно-архивите на НБ „Св. св. Кирил и Методий“ и Институт за изследване на изкуствата - БАН; мемоарни издания; достъпна през дигитални платформи музика; 3). Червена нишка в изследването е проблематизирането на отношенията политика (власт, идеология) – музика, които са проследени „цялостно от 20-те до края на 50-те“ като отношение на политическата власт към фолклора, популярната музика и музикалните йерархии, и през вкусовете на обществото в условията на различни власти. Отношенията политика – музикална среда и съдържания са проследени през историческата периодизация на „народната демокрация“, „сталинския период“ и „размразяването“. Предложен е „детайлен, цялостен и задълбочен анализ на песенната култура на партизаните по време на Втората световна война“, базиран на многобройни партизански спомени.

Към тези приноси мога да добавя още няколко: изследването обогатява знанията както в историческата наука (въвежда недотам познатата и признатата развлекателна и популярна култура), така и в историческите прочити на музиката, които обогатява с културални и социални аспекти на производство и потребление. То отразява българските практики в динамиката на процесите през диахронен анализ на комплекс от много и различни първични и вторични, синхронни и асинхронни източници. Авторът притежава завидна библиографска осведоменост; базира изводите си върху богати достоверни извори.

Бележки и препоръки

Качеството на представената научна продукция би било по-високо при по-прецизна редакторска и стилистична работа. Има единични грешки: в употребата на думи и изрази за музикални инструменти и репертоар (напр. „зурла“ – правилното е „зурна“, повтарящото се клише „ориенталските кючеци и маанета“ не винаги е прецизно); при употребата на някои понятия (напр. „мултиетничния характер на българското общество“ – музикалната култура аргументира по-скоро интернетничен характер през разглеждания период); при въвеждането на данни (напр. „Продадена

любов“ не е опера, а оперета, не е „от Петър Увалиев с либрето на Йосиф Цанков“ – Цанков е неин композитор, а Увалиев – либретист). Последната грешка вероятно се дължи на предоверяване на непроверен източник (мемоарите на Драган Тенев) – по въпроса има научна литература (напр. въведените в библиографията трудове на Румяна Каракостова). Автосправката за приносите щеше да бъде по-коректна, ако не се прекаляваше с израза „за пръв път“ – както подсказва богатата осведоменост на автора (40 страници библиография), по редица проблеми (напр. цялостен прочит на музикалните жанрове и техните обществени употреби през разглеждания период от четири десетилетия, анализ на песенната култура на партизаните, отношение на политическата власт към фолклора) има сериозни публикации на авторитетни български учени. Не е съвсем достоверно твърдението, че в дисертацията „за пръв път се дават отговори на въпроси, свързани с разпространението на музика сред обществото, нейното битие в различни социални пространства“ – все пак, има достатъчно публикувани изследвания на етномузиколози и антрополози на музиката по тези проблеми (Розмари Стателова, Лозанка Пейчева, Венцислав Димов и др.), някои от които са посочени в рецензираната дисертация.

Заключение

Направените от мен бележки не снижават високата оценка за научно-изследователските качества, които притежава работата. Дисертационният труд на Мария Александрова „Музика и общество в България (20-те – 50-те години на XX век)“ е приносен според показателите за научна дейност, посочени в ЗРАСРБ, изследва важна за културната история проблематика, доразвива и обогатява съществуващите досега знания в българските социални и хуманитарни науки. Той напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за присъждане на ОНС „Доктор“ по „История на България“ (най-нова българска история). Оценката ми за труда е висока и положителна, гласувам за присъждане на ОНС „Доктор“ на Мария Александрова, като поздравявам нея и научния ѝ ръководител за успешния труд.

07. 01. 2022 г.

проф. дн Венцислав Димов